

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу

Глущенко Анни Вадимівни на тему:

«Стратегія розвитку зеленої економіки України

в контексті європейської інтеграції», подану на здобуття наукового ступеня
доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дисертації

Екологічна трансформація економіки є важливим елементом глобальних зусиль, спрямованих на досягнення сталого розвитку. Зміни клімату та екологічні виклики вимагають від країн адаптації своїх економічних практик до нових умов. Зелений економічний розвиток створює передумови для інноваційного оновлення виробничих процесів, зниження вуглецевого сліду та забезпечення сталого використання природних ресурсів. Це також відкриває перспективи покращення соціально-економічних умов через створення «зелених» робочих місць та підвищення якості життя населення. У світлі глобальних викликів, таких як зміна клімату, деградація екосистем та зростання нерівності, зелена економіка України має стати важливим інструментом досягнення глобальних цілей сталого розвитку.

Крім того, в Україні в контексті європейської інтеграції, необхідно імплементувати екологічні директиви Європейського Союзу. Це створює потребу в розробці стратегії зеленої трансформації, яка відповідатиме європейським стандартам. Виконуючи свої зобов'язання в рамках Європейського зеленого курсу, Україна має можливість сприяти зниженню негативного впливу на довкілля, підвищенню енергоефективності та впровадженню відновлюваних джерел енергії. Проте відсутність інтегрованої стратегії зеленого розвитку значно обмежує можливості України в цьому напрямку, що визначає актуальність дослідження стратегічних підходів до розвитку зеленої економіки в умовах європейської інтеграції.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота Глущенко А.В. виконана згідно з тематичними планами науково-дослідної роботи ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури» Українського державного університету науки і технологій. За темою «Постіндустріальні детермінанти сталого розвитку світової та національної економіки» (№ державної реєстрації 0121U100054, 2021-2023 рр.) авторкою визначені глобальні імперативи формування європейської інтеграційної політики розвитку зеленої економіки та охарактеризовано еволюцію теоретичних підходів до формування та розвитку зеленої економіки. За темою «Сучасні глобалізаційні виклики розвитку зеленої економіки, національних та локальних соціально-економічних систем, цифровізації економічної політики» (номер державної реєстрації 01224U002030, 2024–2026 рр.) авторка обґрунтувала методику оцінки країнових особливостей зеленої трансформації економіки України в умовах європейської інтеграції. Окрім того, Глущенко Анна Вадимівна є виконавцем освітньо-наукового проекту Єврокомісії ERASMUS-JMO-2022-MODULE №101085133 – EUGREEN «European practices on Green Deal: lessons for Ukraine» («Європейська практика зеленого курсу: уроки для України») (2022-2025 рр.), що реалізується на базі ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», в рамках якої обґрунтуванні стратегічні завдання та пріоритетні сфери зеленої трансформації економіки України, гармонізовані з Європейським зеленим курсом.

Повнота викладу основних положень дисертації

у наукових виданнях.

Дисертація є особистим дослідженням автора. Всі результати наукового дослідження, розробки, висновки, рекомендації та положення наукової новизни одержані автором самостійно. Основні результати та положення дисертаційного дослідження опубліковані автором самостійно та у співавторстві у 13 працях загальним обсягом 4,82 д.а., з яких 3,04 д.а. належать автору особисто. Одна наукова стаття опублікована у науковому фаховому виданні, яке входить до

міжнародної наукометричної бази Scopus, ще 5 статей – у наукових фахових виданнях України.

Результати дисертації висвітлено на 7 міжнародних та всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях: Міжнародній науково-практичній конференції «Зелена економіка та низьковуглецевий розвиток: міжнародний та національний вимір» (м. Київ, 4 грудня 2020 р.); II Науково-практичній конференції студентів та молодих науковців «Сучасні виклики розвитку економіки, бізнесу та публічного управління і адміністрування» (м. Дніпро, 12 листопада 2021 р.); Науково-практичній конференції студентів та молодих вчених «Будівництво архітектура та економіка. Проблеми та перспективи. Сучасний контекст». (м. Дніпро, 23 грудня 2021 р.); Науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Дніпро, ПДАБА 27-28 березня 2023 р.); Круглому столі «Успішні європейські практики безвідходності та розвитку циркулярної економіки: перспективи впровадження в Україні» в рамках гранту Erasmus+ Jean Monnet Modul «EUGREEN» (м. Дніпро, 29 червня 2023 р.); I Міжнародній науково-практичній конференції «Future of science: innovations and perspectives» (м. Стокгольм, 25-27 листопада 2024 р.); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Science and technology: challenges, prospects and innovations» (м. Осака, 28-30 листопада 2024 р.).

Обґрунтованість наукових положень дисертації та їх новизни

Проведене дослідження здобувача має достатньо високий ступінь достовірності та обґрунтованості, про що свідчить проведений аналіз основних наукових результатів, висновків і рекомендацій, сформульованих здобувачем у дослідженні. Положення, що винесені автором у пункти наукової новизни, не викликають заперечень, а їх рівень новизни визначено коректно.

Найсуттєвіші результати дисертаційного дослідження, що містять наукову новизну, полягають у такому:

1). Автором вперше запропонований комплексний методичний підхід до оцінки зеленої трансформації зеленої економіки України в умовах європейської інтеграції, в якому поєднані концепт диспозиції України в єдиному вимірному

полі з ЄС, що реалізується через оцінку, за допомогою авторського інтеграційного індексу, сформованості зеленої економіки в окремих групах (кластерах) країн ЄС та України, згрупованих відповідно ступеню досягнення цілей сталого розвитку (ЦСР) та концепт потенціалу трансформації, який реалізується через оцінку, із застосуванням авторської панелі індикаторів, національних особливостей зеленого зростання економіки та економіко-математичного моделювання чинників забезпечення кліматичної нейтральності економіки як основного критерію Європейського зеленого курсу; підхід може бути застосований для будь-якої країни – кандидата на вступ до ЄС, в тому числі для України: дозволяє проводити моніторинг змін умов зеленої трансформації економіки в динаміці та відповідно коригувати управлінські рішення щодо реалізації стратегії розвитку зеленої економіки.

2) в дисертації вдосконалено інтегрально-індексну оцінку рівня розвиненості зеленої економіки, яка відрізняється обґрунтуванням вихідних (одиничних) індексів за авторським переліком критеріїв (пряма оцінка чинників зеленого зростання та/або стану зеленої економіки; наявність даних як для країн ЄС, так і для України; легкість в розумінні індексу та його використанні; доступність методики до розширення з часом на більшу кількість країн; можливість вимірювати ступінь наближеності до еталонного значення), що дозволяє проводити аналіз результативності зеленого зростання країн в інтеграційному об'єднанні за допомогою авторського інтеграційного індексу сформованості зеленої економіки GEMI з метою моніторингу відносної позиції певної країни порівняно з іншими країнами інтеграційного об'єднання; реалізовано для аналізу вихідних умов стратегії зеленої трансформації економіки України.

3) науково новим є запропоновано авторське визначення терміну «зелена трансформація економіки» в якому поєднуються два поняття «зелена економіка» та «зелене економічне зростання» як такі, що є максимально близькими за змістом та ціллю – забезпечення сталого розвитку на концептуальних засадах економіки «вбудованої» в соціум та навколишнє середовище і це дозволяє

використати термін як цілеспрямовані екологічні зміни соціально-економічної системи та обґрунтовувати концептуальну модель стратегії цих змін.

4). В авторському викладенні вдосконалено комплексний підхід до визначення пріоритетних сфер зеленої трансформації економіки України, який відрізняється адаптацією до стратегічних цілей основних сфер Європейського зеленого курсу, що дозволило обґрунтувати заходи секторально-орієнтованої державної економічної політики забезпечення зеленої трансформації економіки України в контексті європейської інтеграції.

5). В дисертації дістала подальшого розвитку методологія позиціонування зеленої економіки України серед країн ЄС, яка відрізняється переліком адаптованих показників досягнення глобальних Цілей сталого розвитку як результату розвитку зеленої економіки в співставному вимірному полі статистичних джерел ЄС та України, що дозволяє проводити, за допомогою кластерного аналізу, групування країн ЄС та України як за доступним наразі переліком індикаторів, так і за можливим в майбутньому розширеним переліком показників в єдиному з ЄС статистичному вимірному полі;

6). Автором визначені три історичні етапи генезису теорій зеленого переходу в економічних дослідженнях, які відрізняються від подібних такою ознакою, як принципові відмінності у визначенні ролі економіки в тріаді «економіка – соціум – екологія»: від домінування економічної складової і суспільному відтворенні через рівнозначне збалансоване сприйняття всіх складових тріади до визнання економіки як «вбудованої» в соціум та живий навколишній світ; це дозволило на теоретико-концептуальному рівні розглядати відповідні етапи зелених трансформацій економічної політики ЄС щодо розвитку зеленої економіки та з'ясувати конкретно-історичний контекст побудови стратегії зеленої трансформації економіки України в умовах європейської інтеграції.

Достовірність результатів дисертаційного дослідження

Достовірність результатів дисертаційного дослідження Глущенко Анни Вадимівни підтверджується достатньо глибоким теоретико-методичним та емпіричним обґрунтуванням зроблених автором основних наукових положень,

висновків та рекомендацій. При виконанні дослідження було опрацьовано значну кількість наукових праць, а також звітів міжнародних експертних груп, аналітичних записок тощо, які стосуються об'єкту та предмету дослідження,

Інформаційну і фактологічну базу дисертаційної роботи становлять публікації зарубіжних і вітчизняних вчених з проблематики зеленого економічного зростання, сталого розвитку, економіки зеленого переходу; теоретико-методологічний та аналітичний доробок провідних міжнародних організацій і регіональних угруповань (Програми ООН з довкілля, Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН, Групи Світового банку, МВФ, ОЕСР, ЄБРР, Всесвітнього економічного форуму, Європейської комісії та інших); статистичні дані офіційних сайтів статистики України та ЄС.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності

У дисертаційній роботі належним чином наведено посилання на джерела інформації щодо використаних тверджень, відомостей, статистичних даних тощо. Порушень академічної доброчесності в представленому тексті дисертації та наукових публікаціях не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Незважаючи на загальну позитивну оцінку проведеного дослідження, в дисертаційній роботі слід виділити окремі зауваження і дискусійні положення, які мають рекомендаційний характер та можуть бути підставою для наукової дискусії:

1). В підрозділі 1.3. дисертації наведена схема ключових елементів процесу національного «зеленого планування» (рис.1.7), водночас відсутні пояснення, як дані елементи зеленого планування мають бути використані в ході побудови стратегії зеленої трансформації економіки.

2). В дисертації декілька разів (наприклад, в п.1.3) використовуються як тотожні такі термінологічні вислови, як «стратегія зеленої трансформації економіки», «стратегія зеленого переходу країни», а в наступних розділах дисертації - «стратегія зеленого курсу». На нашу думку, авторці слід було або пояснити близький зміст даних назв як таких, що можуть замінювати одна одну, або

намагатися уникати використання цих різних на нашу думку термінів для опису однакових явищ та політичних заходів.

3). В другому розділі дисертації (підрозділ 2.2) наведено методичний підхід до розрахунку авторського індексу сформованості зеленої економіки GEMI, де зведення одиничних індексів в інтегральний відбувається за допомогою середнього арифметичного стандартизованих значень чотирьох композитних індексів. На нашу думку, якість отриманого інтегрального індексу можна було би підвищити, якщо би автор застосував зважені значення кожної зі складових (які в свою чергу можна було отримати в результаті експертного опитування) і в такий спосіб отримав би середньозважене значення інтегрального індексу.

4). В підрозділі 3.3 в описі результатів експертного опитування не наведені дані щодо кількості задіяних в опитуванні експертів, їхній якості (оцінки їх кваліфікованості), а також узгодженості думок експертів. Крім того, не надано пояснення, чому саме такі часові періоди обрані для прогнозування наслідків запровадження стратегії зеленої трансформації економіки України (а саме: 2030, 2050 та 2060 роки).

Водночас слід зазначити, що наведені дискусійні положення не знижують наукову та практичну значущість дисертаційної роботи та не применшують високого рівня її виконання, а окремі з них авторці доцільно врахувати у своїй подальшій науковій роботі. Висловлені зауваження та побажання не впливають на загальну позитивну оцінку роботи та пропонуються до дискусії в процесі публічного захисту.

**Загальні висновки про відповідність дисертації
встановленим вимогам.**

Дисертаційна робота Глуценко Анни Вадимівни на тему «Стратегія розвитку зеленої економіки України в контексті європейської інтеграції» за своїм змістом і структурою є завершеною, цілісною, самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею. Вивчення змісту дисертаційної роботи, анотації та публікацій за її темою дає підстави зробити висновок про те, що в

роботі викладено наукові положення, нові науково обґрунтовані результати особисто проведених здобувачем досліджень, що мають важливе значення для розвитку економічної науки й практики. Отримані результати та запропоновані автором рішення, висновки, рекомендації є достовірними та обґрунтованими.

За своїм змістом, оформленням, актуальністю, ґрунтовністю вирішення наукових проблем, рівнем наукової новизни, теоретичним та практичним значенням одержаних результатів представлена дисертаційна робота є завершеною, виконаною на належному науковому рівні з повною відповідністю вимогам, що закріплені у «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44. Автор дисертації Глущенко Анна Вадимівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Рецензент:

Кандидат економічних наук,
доцент, доцент кафедри
економічної теорії та
міжнародних економічних
відносин ННІ «Придніпровська
державна академія будівництва
та архітектури» Українського
державного університету
науки і технологій

Світлана МОРОЗОВА

Анна С. Глущенко
Вчений секретар

УДУИТ

Тетяна Радкевич
Тетяна РАДКЕВИЧ